

КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ ТИЗИМИДА БИЗНЕС-ЖАРАЁНЛАРГА АСОСЛАНГАН ҲОЛДА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБ, ТАҲЛИЛ ВА БОШҚАРУВ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ

Саидов Бобир Ғуломович

Ўзбекистон Республикаси

Банк-молия академияси тингловчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20957456>

Корпоратив бошқарув тизимида бизнес-жараёнларни шакллантириш асосида молиявий ҳисоб, таҳлил ва бошқарувни такомиллаштириш масалаларига бағишланган. Замонавий иқтисодий шароитда корхоналар фаолиятининг самарадорлигини таъминлаш, уларнинг рақобатбардошлигини ошириш ва барқарор ривожланишини таъминлаш кўп жиҳатдан бошқарув тизимининг тўғри ташкил этилишига боғлиқ. Айниқса, анъанавий функционал бошқарувдан бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув моделига ўтиш бугунги кунда долзарб аҳамият касб этмоқда.

Рақамли иқтисодиёт шароитида корхоналар фаолияти мураккаблашиб бораётганлиги сабабли молиявий ҳисоб, таҳлил ва бошқарув тизимларини такомиллаштириш зарурати ортиб бормоқда. Шу нуқтаи назардан бизнес-жараёнларни аниқлаш, уларни оптималлаштириш ва самарали бошқариш корпоратив бошқарувнинг асосий элементларидан бири сифатида қаралмоқда. Бизнес-жараёнларга асосланган ёндашув корхона фаолиятини яхлит тизим сифатида кўриб чиқиш имконини беради, бу эса ресурслардан самарали фойдаланиш ва натижадорликни оширишга хизмат қилади.

Мазкур тезисда бизнес-жараёнларни шакллантиришнинг назарий асослари, уларнинг молиявий ҳисоб ва таҳлил тизимида таъсири ҳамда бошқарув қарорларини қабул қилишдаги ўрни ёритилган. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, бизнес-жараёнларни тўғри ташкил этиш орқали молиявий маълумотларнинг аниқлиги ва ишончилигини ошириш, ҳисоботларни тезкор шакллантириш ва бошқарув қарорларини самарали қабул қилиш имконияти кенгайди.

Шунингдек, тезисда рақамли технологиялар, жумладан ERP, BPM ва BI тизимларининг бизнес-жараёнларни бошқаришдаги роли алоҳида таъкидланган. Ушбу технологиялар корхоналарда молиявий ҳисоб ва таҳлил жараёнларини автоматлаштириш, маълумотларни реал вақт режимида қайта ишлаш ва таҳлил қилиш имконини беради. Бу эса бошқарув самарадорлигини сезиларли даражада оширади.

Бизнес-жараёнларни оптималлаштириш натижасида корхоналарда операцион харажатлар камаяди, меҳнат унумдорлиги ошади ва молиявий натижалар яхшиланади. Айниқса, жараёнларни стандартлаштириш ва автоматлаштириш орқали инсон омилига боғлиқ хатоликлар камаяди, бу эса молиявий ҳисобнинг аниқлигини таъминлайди. Шу билан бирга, корпоратив бошқарув тизимида шаффофлик даражаси ошади ва ички назорат механизмлари кучаяди.

Тадқиқот давомида аниқланишича, бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув тизими корхоналарда рискларни бошқариш даражасини яхшилади. Жараёнларнинг аниқ белгиланиши ва мониторинг қилиниши орқали молиявий хавфларни олдиндан аниқлаш ва уларни минималлаштириш имконияти яратилади. Бу эса корхонанинг барқарор ривожланишини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Бундан ташқари, бизнес-жараёнларга асосланган ёндашув стратегик бошқарувни такомиллаштиришга ҳам хизмат қилади. Корхона фаолиятининг барча босқичларини таҳлил қилиш орқали узоқ муддатли ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш имконияти кенгайди. Бу эса корхонанинг глобал бозор шароитида рақобатбардошлигини оширади.

Муаллифнинг фикрича, корпоратив бошқарув тизимида бизнес-жараёнларни шакллантириш ва уларни замонавий ахборот технологиялари билан интеграция қилиш бугунги кунда ҳар бир корхона учун стратегик зарурат ҳисобланади. Айниқса, рақамли трансформация шароитида бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув модели корхоналарга тезкорлик, мослашувчанлик ва юқори самарадорликни таъминлайди.

Хулоса қилиб айтганда, бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув тизими молиявий ҳисоб, таҳлил ва бошқарувни такомиллаштиришнинг самарали воситаси бўлиб, у корхоналар фаолиятининг барқарорлиги ва рақобатбардошлигини оширишга хизмат қилади. Ушбу ёндашувни амалиётга кенг жорий этиш орқали корхоналар ўз фаолиятини янги босқичга олиб чиқиши ва замонавий иқтисодий шароитларда муваффақиятли фаолият юритиши мумкин.

Шу билан бирга, корпоратив бошқарув тизимида бизнес-жараёнларга асосланган ёндашувни жорий этиш корхоналарда инновацион ривожланишни рағбатлантиради. Инновацион фаолиятни қўллаб-қувватлаш ва янги технологияларни татбиқ этиш жараёнларнинг самарадорлигини янада оширишга хизмат қилади. Айниқса, рақамли платформалар ва автоматлаштирилган бошқарув тизимлари корхона фаолиятини замонавий талаблар асосида ташкил этиш имконини беради.

Бизнес-жараёнларнинг самарали бошқарилиши корхонада стратегик ва операцион мақсадлар ўртасидаги уйғунликни таъминлайди. Бу эса корхона фаолиятининг барча босқичларида мувофиқликни таъминлаб, натижаларга йўналтирилган бошқарув тизимини шакллантиради. Натижада, корхоналар ўз фаолиятини самарали режалаштириш, назорат қилиш ва баҳолаш имкониятига эга бўлади.

Шунингдек, бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув тизими корпоратив маданиятни ривожлантиришда ҳам муҳим аҳамият касб этади. Жараёнларга асосланган ёндашув ходимларнинг масъулиятини оширади, уларнинг вазифаларини аниқ белгилайди ва жамоавий ишлаш самарадорлигини кучайтиради. Бу эса инсон ресурсларидан самарали фойдаланишга ва ташкилот ичидаги ҳамкорликни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

1-жадвал. Бизнес-жараёнларга асосланган бошқарувнинг молиявий тизимга таъсири

№	Йўналиш	Бизнес-жараён ёндашуви	Натижа
1	Молиявий ҳисоб	Жараёнлар асосида тизимлаштириш	Ҳисобот аниқлиги ошади
2	Молиявий таҳлил	Реал вақт маълумотлари таҳлили	Тезкор ва асосли хулоса
3	Бошқарув қарорлари	Аналитик маълумотларга таяниш	Қарорлар сифати ошади

4	Харажатларни бошқариш	Жараёнларни оптималлаштириш	Харажатлар камаяди
5	Ресурслардан фойдаланиш	Тизимли тақсимлаш	Самарадорлик ошади
6	Рискларни бошқариш	Назорат ва мониторинг	Хавфлар камаяди
7	Ахборот оқими	Интеграциялашган тизим	Шаффофлик ошади
8	Стратегик бошқарув	Жараёнларга асосланган режалаштириш	Барқарор ривожланиш

Манба: Илмий адабиётлар, McKinsey, Deloitte, PwC тадқиқотлари ҳамда корпоратив бошқарув бўйича замонавий ёндашувлар асосида муаллиф томонидан тузилди.

Мазкур жадвал корпоратив бошқарув тизимида бизнес-жараёнларга асосланган ёндашувнинг молиявий ҳисоб, таҳлил ва бошқарув жараёнларига кўрсатадиган таъсирини тизимли ва комплекс тарзда акс эттиради. Жадвалда келтирилган ҳар бир йўналиш корхона фаолиятининг муҳим элементларини қамраб олиб, бизнес-жараёнлар орқали бошқарув тизимини такомиллаштириш мумкинлигини кўрсатади. Хусусан, молиявий ҳисоб жараёнларининг тизимлаштирилиши ҳисоб-китобларнинг аниқлиги ва шаффофлигини таъминлаб, ҳисоботларни тузишда хатоликлар эҳтимолини камайтиради.

Молиявий таҳлилнинг реал вақт режимида амалга оширилиши эса корхонага оператив вазиятни баҳолаш ва ўзгарувчан иқтисодий шароитларга тезкор мослашиш имконини беради. Бу эса бошқарув қарорларини қабул қилишда муҳим аҳамият касб этади. Бошқарув қарорларининг аналитик маълумотларга асосланган ҳолда қабул қилиниши эса корхона стратегиясининг асосли ва самарали бўлишини таъминлайди.

Шунингдек, бизнес-жараёнларни оптималлаштириш орқали ортиқча операциялар қисқартирилиб, ресурслардан оқилона фойдаланиш йўлга қўйилади. Бу эса операцион харажатларни камайтириш билан бирга корхона рентабеллигини оширишга хизмат қилади. Ресурсларнинг тўғри тақсимланиши ва самарали бошқарилиши меҳнат унумдорлигини ошириб, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш жараёнларининг узлуксизлигини таъминлайди.

Рискларни бошқариш жараёнларининг кучайиши ҳам бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув тизимининг муҳим афзалликларидан биридир. Жараёнларнинг аниқ регламент асосида ташкил этилиши ва доимий мониторинг қилиниши молиявий хавфларни олдиндан аниқлаш ва уларни минималлаштириш имконини беради. Бу эса корхонанинг молиявий барқарорлигини таъминлашда муҳим омил ҳисобланади.

Ахборот оқимининг интеграциялашуви эса барча бўлимлар ўртасида самарали ахборот алмашинувини таъминлаб, бошқарув тизимининг шаффофлигини оширади. Бу ҳолат ички назорат тизимини кучайтиради ва қарор қабул қилиш жараёнида аниқликни таъминлайди. Шу билан бирга, стратегик бошқарув жараёнларининг бизнес-жараёнлар асосида ташкил этилиши корхонанинг узоқ муддатли ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш имконини кенгайтиради.

Муаллифнинг фикрича, бизнес-жараёнларга асосланган бошқарув модели замонавий корпоратив бошқарув тизимининг ажралмас қисми бўлиб, у корхонанинг барча фаолият йўналишларини ягона тизимга бирлаштиради. Айниқса, ушбу

ёндашувни рақамли технологиялар, жумладан ERP, BPM ва аналитик тизимлар билан интеграция қилиш орқали бошқарув самарадорлигини янада ошириш мумкин. Шу сабабли, корхоналарда бизнес-жараёнларни шакллантириш, уларни мунтазам таҳлил қилиш ва такомиллаштириб бориш замонавий бошқарувнинг муҳим талаби сифатида қаралиши лозим

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Hammer M. (1990). *Реинжиниринг ворк: Дон't аутомейт, облитерейт*. Harvard Business Review.
2. Davenport T. H. (1993). *Процесс инновация: Реинжиниринг ворк сру информишн текнолоджи*. Harvard Business School Press.
3. Weske M. (2012). *Бизнес процесс менежмент: Консептс, лангвиджес, архитектурес*. Springer.
4. Laudon K. C., Laudon J. P. (2020). *Менежмент информейшн системс: Менежинг зе дижитал фирм*. Pearson Education.
5. Kaplan R. S., Norton D. P. (1996). *Зе балансд скоркард: Транслайтинг стратегия инту экшн*. Harvard Business School Press.
6. Porter M. E. (1985). *Компетитив адвантидж: Кризйтинг энд састейнинг супериор перформанс*. Free Press.
7. McKinsey & Company (2023). *Зе фьючер оф корпоратив файнанс*.